

Burgermoed als bijdrage aan veiligheid

Een praktijkonderzoek in opdracht van de SMV naar de redelijkheid en mogelijkheid van burgermoed op en rond het voetbalveld

Pilottraining 'Burgermoed op en rond het voetbalveld'



Mieke Huijsman
Gaby van Melick
Ira Helsloot

Crisislab is de onderzoeksgroep die het onderzoek van de leeropdracht Besturen van Veiligheid van de Radboud Universiteit Nijmegen ondersteunt. De doelstelling van Crisislab is de ontwikkeling en verspreiding van kennis op het domein van crisisbeheersing en veiligheidszorg. Voor Crisislab is een kernactiviteit het verrichten van empirisch gefundeerd onderzoek op het veiligheidsdomein, omdat momenteel feiten vaak ontbreken bij beleidsvorming en discussies op het terrein van het besturen van veiligheid.

Mei 2015

Crisislab
Dashorsterweg 1
3927 CN Renswoude
www.crisislab.nl

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	4
1. Inleiding	6
2. Onderzoeksaanpak	8
2.1 Uitvoering	8
2.2 Deelnemers	9
2.3 Training	9
3. Onderzoeksresultaten	11
3.1 Nulmeting	11
3.2 Beschrijving simulatietrainingen	15
3.3 Eénmeting	18
3.4 Lessen uit de nabespreking	20
3.5 Tweemeting	20
4. Analyse	25
4.1 Perceptie noodzaak en wenselijkheid van optreden door ouders	25
4.2 Is het voor ouders mogelijk op te treden	27
5. Conclusie	30
Bijlagen	32
Bijlage 1 Enquêtes	32
Bijlage 2 PowerPointpresentaties	40
Bijlage 3 Draaiboeken	44

Managementsamenvatting

De pilottraining

Op basis van een literatuuronderzoek naar burgermoed in het openbaar vervoer¹, heeft Crisislab in opdracht van de Stichting Maatschappij en Veiligheid een pilottraining ontwikkeld en uitgevoerd om te onderzoeken of een training het ingrijpen van reizigers in situaties van sociale onveiligheid zou kunnen bevorderen.

In navolging op de succesvolle uitkomst, is een vergelijkbare training in december 2014 eveneens in opdracht van de Stichting Maatschappij en Veiligheid uitgevoerd om te bezien of het ingrijpen van ouders in situaties van sociale onveiligheid op en rond het voetbalveld kan worden bevorderd. De training duurde een dagdeel en bestond uit een introductie, een informatiegedeelte, een simulatietraining en een nabespreking. In de simulatietraining zijn met behulp van twee acteurs een aantal scenario's gespeeld met agressiesituaties van oplopende ernst.

De ouders zijn voorafgaand aan de training, direct na de training en enkele maanden na de training geënquêteerd over hun kijk op burgermoed op en rond het voetbalveld.

Inhoud van de trainingen

Wat kunnen we de ouders leren om adequaat ingrijpen te bevorderen? Uit het literatuuronderzoek en de trainingen zijn een aantal lessen ontleend die in de vorm van tips kunnen worden weergegeven:

Lessen

1. Maak een inschatting van de situatie en van jouw mogelijkheden om op te treden
2. Richt je tot de verstoorder en de-escaleer: wees begripvol, maar zeg duidelijk wat je verwacht en wat de consequenties van het gedrag zijn
3. Indien je het niet alleen kunt of wilt doen, spreek (mede)toeschouwers waarvan je hulp verwacht gericht en persoonlijk aan
4. Zeg duidelijk wat je van de (mede)toeschouwers verwacht
5. Vorm met medetoeschouwers een blokkade tussen de verstoorder en de aangevallen persoon
6. Geef de verstoorder wel de ruimte om weg te gaan

¹ Helsloot, I., Lochem, P. van, Huijsman, M. & Hendriks, R. (2014). *Burgermoed als oplossing voor onveiligheid in het openbaar vervoer? Een literatuuronderzoek in opdracht van de SMV naar de wenselijkheid en mogelijkheid dat reizigers ingrijpen in situaties van sociale onveiligheid in het openbaar vervoer*, Crisislab: Renswoude

Resultaten

Uit de analyse van de onderzoeksresultaten blijkt dat de ouders overtuigd zijn van het nut van de training. Ouders zien de noodzaak van ingrijpen door omstanders, steunen dit en hebben vaak de wil om zelf in te grijpen, maar weten soms niet goed hoe zij kunnen ingrijpen. Een training zoals die zij gevolgd hebben heeft hier een positieve invloed op. Ouders geven aan dat zij na de training bewuster zijn dat situaties kunnen escaleren, meer mogelijkheden te zien en meer tools te hebben om in te grijpen en situaties van sociale onveiligheid te (helpen) de-escaleren en/of op te lossen. Bovendien ervaren zij dat de benodigde vaardigheden goed aan te leren zijn. Een ouder geeft zelfs aan dat hij zich kan voorstellen dat ingrijpen in daarvoor aangewezen situaties verplicht gesteld zou moeten worden.

Ondanks dat ouders na de training wel belangrijke mogelijkheden zien een bijdrage te leveren, lijken zij de eerste verantwoordelijkheid tot optreden of in ieder geval *het mobiliseren van anderen* tot optreden vooral toe te kennen aan diegenen met een formele functie: scheidrechters, coaches en/of ouderstewards. Verder geeft een meerderheid van de ouders aan dat het vervullen van de rol oudersteward hen zou stimuleren in te grijpen. De houding ten aanzien van ouderstewards is echter enigszins ambivalent. Enerzijds geeft het merendeel van de ouders in de enquête aan dat ouderstewards een effectief middel zijn in situaties van sociale onveiligheid. Anderzijds stellen enkele ouders in met name de nabespreking dat een oudersteward juist tot escalatie kan leiden.

Een observatie is dat ouders soms (in intense situaties) verder gaan dan alleen het vormen van een sociaal blok. In plaats van een agressor eenvoudigweg de kans te geven zelf weg te gaan, wordt deze actief de ruimte uitgewerkt via duw- en trekwerk.² Hierbij blijkt het moeilijk voor ouders om niet (enigszins) betrokken te raken.

Concluderend suggereert de pilot er grote mogelijkheden zijn voor burgers om in te grijpen tijdens situaties van sociale onveiligheid en dat het aanbieden van een dergelijke training aan ouders, burgermoed op en rond het voetbalveld kan bevorderen.

² Zowel in deze pilot als in de pilot OV.

1. Inleiding

In 2014 heeft Crisislab voor de Stichting Maatschappij en Veiligheid een literatuuronderzoek³ verricht naar de wenselijkheid en mogelijkheid dat reizigers ingrijpen in situaties van sociale onveiligheid in het openbaar vervoer. Een belangrijke conclusie uit het onderzoek is dat er een minder terughoudende maatschappelijke opvatting lijkt te bestaan over het ingrijpen van reizigers in geval van sociale onveiligheid en dat daartoe ook mogelijkheden zijn.⁴ Het onderzoek heeft verder inzicht gegeven in de factoren die dergelijke ingrijpen volgens de literatuur belemmeren of juist stimuleren.

Op basis van het literatuuronderzoek is een pilottraining⁵ (lees verder: training) ontwikkeld voor zowel buschauffeurs als reizigers in het openbaar vervoer. Het doel van dit vervolg pilotonderzoek was inzicht te krijgen in het effect van de training op het bevorderen van burgermoed in het openbaar vervoer. Er wordt met andere woorden onderzocht of en zo ja hoe een dergelijke training een adequate vorm van burgermoed kan bevorderen. Een belangrijke conclusie was dat het aanbieden van een dergelijke training aan reizigers, burgermoed in het openbaar vervoer kan bevorderen. Deze training lijkt momenteel echter niet geschikt voor buschauffeurs. Een concrete aanbeveling was dan ook meer gericht te zijn op de praktische toepassingsmogelijkheden van deze training binnen andere functies binnen of buiten het openbaar vervoer.

Zodoende heeft deze training later in 2014 een vervolg gekregen met een training om burgermoed door ouders te bevorderen bij agressie tijdens amateurvoetbalwedstrijden. Dit is een ander domein waar agressie zeer in de publieke aandacht staat, getuige bijvoorbeeld de maatschappelijke commotie na de dood van grensrechter Richard Nieuwenhuizen bij de club SC Buitenboys in Almere op 2 december 2012. Het achterliggende doel van deze training is vergelijkbaar met dat van de voorgaande training: (verder) onderzoeken of en zo ja hoe een dergelijke training een adequate vorm van burgermoed kan bevorderen. De kernvraag die in dit verslag centraal staat luidt daarmee:

‘Kan burgermoed op en rond het voetbalveld worden bevorderd door een training?’

³ Helsloot, I., Lochem, P. van, Huijsman, M. & Hendriks, R. (2014). *Burgermoed als oplossing voor onveiligheid in het openbaar vervoer? Een literatuuronderzoek in opdracht van de SMV naar de wenselijkheid en mogelijkheid dat reizigers ingrijpen in situaties van sociale onveiligheid in het openbaar vervoer*, Crisislab: Renswoude.

⁴ Niet alleen in het openbaar vervoer, maar in het algemeen lijkt er een minder terughoudende maatschappelijke opvatting te bestaan over het ingrijpen van burgers in situaties van sociale onveiligheid.

⁵ Lochem, P. van, Stijf, D. & Helsloot, I. (2014). *Burgermoed als bijdrage aan veiligheid: een praktijkonderzoek in opdracht van de SMV naar de redelijkheid en mogelijkheid van burgermoed in het openbaar vervoer. Pilottraining ‘Burgermoed in het openbaar vervoer’*, Crisislab: Renswoude.

Leeswijzer

Na dit introducerende hoofdstuk wordt in het tweede hoofdstuk meer gedetailleerd ingegaan op de onderzoeks aanpak. In het derde hoofdstuk zijn de resultaten beschreven. Deze worden in het vierde hoofdstuk geanalyseerd en in het vijfde hoofdstuk staan de conclusies.

In de bijlagen staan de enquêtes, de gebruikte PowerPoint en de draaiboeken van de training weergegeven.

Een bijzonder woord van dank past hier voor v.v. Scherpenzeel waarvan wij de locatie hebben mogen gebruiken voor de pilottraining en die ons in contact hebben gebracht met de deelnemers.

2. Onderzoeksaanpak

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de onderzoeksaanpak. In paragraaf 2.1 wordt beschreven hoe het onderzoek is uitgevoerd. In paragraaf 2.2 wordt ingegaan op de deelnemers van dit onderzoek en in paragraaf 2.3 wordt tot slot een beschrijving gegeven van de training.

2.1 Uitvoering

Op basis van het literatuuronderzoek naar burgermoed in het openbaar vervoer, (het verslag van) de daaropvolgende pilottraining en het onderzoek burgermoed in de buurt⁶ heeft Crisislab een training ontwikkeld om te onderzoeken of een dergelijke training het ingrijpen van ouders in situaties van sociale veiligheid bij amateurvoetbalwedstrijden zou kunnen bevorderen. Deze training is eenmaal uitgevoerd, op 8 december 2014 in de kantine van voetbalvereniging v.v. Scherpenzeel. De gebruikte opzet van de training is gelijk aan de training om burgermoed door reizigers en chauffeurs in het openbaar vervoer te bevorderen, maar qua inhoud aangepast aan het thema. Later in dit hoofdstuk wordt meer specifiek ingegaan op de deelnemers en de training.

De deelnemers zijn op drie momenten geënquêteerd, namelijk aan het begin van de training (nulmeting), direct na de training (éénmeting) en enkele maanden na de training (tweemeting). De nulmeting en de éénmeting bestaan uit het invullen van een schriftelijke enquête en de tweemeting uit het invullen van een digitale of telefonische enquête. De nulmeting richt zich op kenmerken en ervaringen van de deelnemers, de éénmeting op het leerrendement en de impact van de training en de tweemeting op de opgedane ervaringen en het overgebleven effect van de training.⁷ In tabel 1 is het tijds-overzicht schematisch weergegeven.

Nulmeting en éénmeting	Tweemeting
Maandag 8 december 2014	9-11 maart 2015

Tabel 1: Tijdsoverzicht

In aanvulling op de afgenomen enquêtes, zijn ook gegevens verkregen via observatie van de deelnemers -hun opmerkingen en handelingen -tijdens de training.

⁶ Lochem, P. van, Huijsman, M., Stijf, D., Melick, G. van & Helsloot, I. (2014). *Burgermoed als bijdrage aan veiligheid: een onderzoek in opdracht van de SMV naar een redelijke en haalbare verantwoordelijkheid van burgers voor sociale en fysieke veiligheid in en om huis, in de buurt en bij grote evenementen. Deel 2: in de buurt*, Crisislab: Renswoude.

⁷ De enquêtes zijn in bijlage 1 van dit rapport opgenomen.

2.2 Deelnemers

De training is aangeboden aan ouders van jeugdige voetballers van en andere betrokkenen bij v.v. Scherpenzeel. De deelnemers zijn indirect geworven via de voetbalvereniging die kennis van deze training heeft verspreid onder (ouders van) haar leden en vrijwilligers. De deelnemers hebben een kleine vergoeding ontvangen voor hun bijdrage.

De deelnemers nemen enthousiast deel aan de training, omdat ze het thema 'agressie op en rond het voetbalveld' herkenbaar vinden. Aan de training nemen zeven vaders en twee moeders van bij v.v. Scherpenzeel voetballende kinderen deel. De meerderheid van de deelnemers is lager opgeleid, waarbij drie personen enkel het voortgezet onderwijs afgerond hebben. Er zijn twee deelnemers met een Hbo-diploma. De deelnemers hebben verschillende beroepen/functies, maar er is niemand met een veiligheidsachtergrond. De deelnemers variëren in de leeftijd van 42 tot 66 jaar. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers is 48 jaar.

2.3 Training

In deze paragraaf wordt ten eerste ingegaan op de wijze waarop de inhoud van de training bepaald is. Vervolgens wordt in de tweede subparagraaf ingegaan op de opbouw van de training.

Inhoud

Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat omstanders in situaties van sociale onveiligheid een actieve rol kunnen spelen bij het de-escaleren en/of oplossen van dergelijke situaties. Crisislab heeft op basis van dit literatuuronderzoek een training ontwikkeld en in eerste instantie hieruit de te leren lessen en de te trainen vaardigheden ontleend. Centraal hierbij staat het doorbreken van de redenen waarom omstanders in situaties van sociale onveiligheid niet altijd ingrijpen (zie intermezzo).

Waarom grijpen omstanders niet altijd in?

Voordat omstanders in situaties van sociale onveiligheid daadwerkelijk tot ingrijpen overgaan, doorlopen zij een aantal stappen. De omstanders moeten doorhebben dat er iets gebeurt, ze moeten de situatie interpreteren als dreigend en zichzelf verantwoordelijk voelen voor de situatie, ze moeten een risico-inschatting maken, er moet een trigger, zoals een hulpvraag, aanwezig zijn, ze moeten bepalen op welke manieren ingegrepen moet worden en ze moeten daadwerkelijk de beslissing nemen om in te grijpen.

In de training wordt de problematiek van agressie op en rond het voetbalveld: voorbeelden, oorzaken en huidige aanpak, geïntroduceerd en worden de verschuiving in de maatschappelijke en juridische visie op burgermoed als reactie op sociaal geweld en de redenen waarom mensen soms wel en soms niet in actie komen uiteengezet. Vervolgens wordt beschreven hoe agressie zich opbouwt, zodat ouders dreigende escalatie tijdig kunnen onderkennen en worden handelsperspectieven verstrekt. Beschreven

wordt middels welke stappen men effectief kan de-escaleren, een aantal daarbij behorende praktische tips en wat te doen als een situatie dusdanig escaleert dat niet meer inter-communicatief gede-escaleerd kan worden.

De in de training beoefende handelingsperspectieven kunnen als volgt puntsgewijs worden samengevat:

Lessen

1. Maak een inschatting van de situatie en van jouw mogelijkheden om op te treden.
2. Richt je tot de verstoorder en de-escaleer: wees begripvol, maar zeg duidelijk wat je verwacht en wat de consequenties van het gedrag zijn.
3. Indien je het niet alleen kunt of wilt doen, spreek (mede)toeschouwers waarvan je hulp verwacht gericht en persoonlijk aan.
4. Zeg duidelijk wat je van de (mede)toeschouwers verwacht.
5. Vorm met (mede)toeschouwers een blokkade tussen de verstoorder en de aangevallen persoon.
6. Geef de verstoorder wel de ruimte om weg te gaan.

Centraal in bovenstaande lessen staat het mobiliseren van omstanders, waardoor situaties van sociale onveiligheid gede-escaleerd en/of opgelost kunnen worden.

Opbouw

De training bestaat uit een informatiegedeelte en een simulatietraining en duurt ongeveer 3,5 uur. Het informatiegedeelte begint met het invullen van de vragenlijst en een voorstellingsronde. Hierna worden de bevindingen uit het literatuuronderzoek door middel van een PowerPointpresentatie aan de deelnemers gepresenteerd.⁸ Het tweede gedeelte van de training is de simulatietraining waarbij met behulp van een acteur een aantal scenario's uitgespeeld worden. De acteurs zijn vooraf voorbereid door middel van een draaiboek.⁹ De ouders oefenen hier met het gebruik van bovengenoemde lessen. Binnen deze scenario's wordt gedifferentieerd in soort en mate van geweld en gedifferentieerd in de rol van de omstanders. De training wordt afgesloten met een nabespreking en het invullen van de tweede vragenlijst.

⁸ De PowerPointpresentatie is in bijlage 2 van dit rapport opgenomen.

⁹ Het draaiboek voor de acteurs is in bijlage 3 van dit rapport opgenomen.

3. Onderzoeksresultaten

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten weergegeven. In paragraaf 3.1 wordt ingegaan op de resultaten uit de nulmeting, die gehouden is aan het begin van de training. In paragraaf 3.2 wordt ingegaan op het verloop van de scenario's tijdens de trainingen. Vervolgens wordt in paragraaf 3.3 ingegaan op de resultaten uit de éénmeting, die aan het einde van de training gehouden is. In paragraaf 3.4 wordt een analyse weergegeven van de nabesprekingen. Tot slot worden in paragraaf 3.5 de resultaten besproken uit de tweemeting, gehouden drie maanden na de training.

3.1 Nulmeting

In deze paragraaf wordt ingegaan op de resultaten uit de nulmeting: vragen die de deelnemers voorafgaand aan de training dienen te beantwoorden. Het eerste deel van de vragenlijst richt zich op de betrokkenheid van de deelnemers bij de voetbalsport in het verleden en in het heden als ouder voor hun kinderen. Daarna wordt ingegaan op de eigen ervaring van de ouders met situaties van sociale onveiligheid op en rond het voetbalveld en tot slot op de kijk van ouders op het betrekken van toeschouwers of het inzetten van een oudersteward bij situaties van sociale onveiligheid.

Betrokkenheid bij de voetbalsport

In het verleden

De meerderheid van de deelnemers is al van kinds af aan betrokken bij v.v. Scherpenzeel, zie tabel 2.

	0-5 jaar	5-10 jaar	> 30 jaar	> 50 jaar
Voetbalouders	2	2	3	2

Tabel 2: Hoelang bent u al betrokken bij v.v. Scherpenzeel?

Van de negen deelnemers hebben zes ervaring met de voetbalsport vanuit een ander perspectief dan enkel dat van ouder, doordat ze in het verleden zelf scheidsrechter, trainer, leider, of speler zijn geweest, zie tabel 3. Twee ouders hebben ervaring vanuit al deze vier rollen en een ouder vanuit drie van deze rollen. De overige drie ouders zijn in het verleden op geen enkele manier betrokken geweest bij v.v. Scherpenzeel of een andere voetbalclub.

	Scheidsrechter	Trainer	Leider/ coach	(Jeugd) speler	Anders	Geen
Voetbalouders	2	3	4	4	1	3

Tabel 3: Bent u in het verleden actief betrokken geweest bij een voetbalvereniging?

In het heden

Alle ouders zetten zich op dit moment op een bepaalde manier in om voetbalvereniging v.v. Scherpenzeel draaiende te houden. Een tweetal ouders geeft aan te rijden tijdens een uitwedstrijd van hun kind. Drie ouders leiden een team als coach/leider of als trainer. Daarnaast maken een drietal ouders deel uit van de commissie die activiteiten organiseert voor de jeugdleden op de voetbalclub. Een ouder geeft aan bardienst te draaien en zelf te voetballen bij de veteranen, terwijl een andere ouder schoonmaakt, administratieve activiteiten verricht voor de coach en rijdt bij uitwedstrijden. Alle ouders geven bovendien aan wekelijks langs de kant van het veld te staan bij een wedstrijd van hun zoon of dochter. De meeste ouders geven aan hun kind aan te moedigen in de hoop dat het elftal van v.v. Scherpenzeel wint, zie tabel 4. Er is een ouder die aangeeft met name het eigen kind aan te moedigen vanuit de intentie dat het kind zo goed mogelijk moet presteren.

	Antwoord 1: "Ik moedig vooral mijn kind actief aan, omdat ik wil dat hij/zij zo goed mogelijk presteert."	Antwoord 2: "Ik moedig vooral mijn kind aan ter ondersteuning."	Antwoord 3: "Ik moedig vooral iedereen uit het elftal van mijn kind aan, want ik wil dat het team wint."	Antwoord 4: "Ik bemoei me langs de lijn niet zo met het verloop van de wedstrijd, ik praat vooral met andere ouders en drink een kopje koffie."
Voetbalouders	1	1	6	0

Tabel 4: Wat is uw houding waarmee u naar de wedstrijd van uw zoon of dochter kijkt?

Sinds maart 2013 zijn voetbalclubs wettelijk verplicht om gedragsregels te publiceren. In de nulmeting is gevraagd of de voetbalouders bekend zijn met de gedragsregels die gelden op de club. Slechts twee van de negen ouders geven aan niet van het bestaan van officiële gedragsregels op de club af te weten.

Ervaring van de voetbalouders met een situatie van sociale onveiligheid

Uit de onderstaande tabel: tabel 5, blijkt of en op welke manier de voetbalouders ervaring hebben met een sociaal onveilige situatie op of rond het voetbalveld. Drie ouders hebben zelf een sociaal onveilige situatie meegemaakt op het voetbalveld, waarbij het in ten minste twee gevallen ging om fysiek geweld van een ouder of trainer/ leider van de tegenpartij. De aard van het derde geval is onbekend. De enige ouder die aangeeft in de afgelopen twee jaar twee keer persoonlijk een sociaal onveilige situatie meegemaakt te hebben, geeft tevens als enige aan dat hij in dergelijke situaties afstand neemt. Hij zou een volgende keer wel in willen grijpen, maar is terughoudend wegens eventuele juridische consequenties. Een andere ouder die het niet vaker meegemaakt heeft geeft aan dat hij in deze situatie zelf optreedt. Hij spreekt een persoon doorgaans bij sociaal onveilige situaties aan op zijn of haar gedrag. Er is een ouder die aangeeft in de afgelopen twee jaar af en toe indirect betrokken te zijn geweest bij een sociaal onveilige situatie op het voetbalveld. Het ging hierbij om verbaal geweld (schelden en negatieve uitlatingen) van ouders richting hun kind en/of de scheidsrechter. Haar houding tegenover ingrijpen is dat deze vrouw liever geen gedoe wil en haar handelswijze bij sociale

onveiligheid beschrijft zij als: *“Ik houd mijn mond, totdat ik het zat ben en zeg er dan wat van, dat het wat minder mag (met een lach)”*.

	Ja persoonlijk	Ja, indirect	Ja, zowel persoonlijk als indirect	Nee
Voetbalouders	2	1	0	5

Tabel 5: Heeft u ervaring met sociaal onveilige situaties op of rond het voetbalveld?

Kijk op ingrijpen van toeschouwers bij sociaal onveilige situaties op het voetbalveld

Aan alle deelnemers is gevraagd naar hun opvatting met betrekking tot het ingrijpen van toeschouwers in situaties van sociale onveiligheid op het voetbalveld. In het bijzonder is hierbij gevraagd naar het idee om ouders op te leiden tot oudersteward. Een oudersteward is iemand die een korte opleiding heeft gehad om agressie tijdig te kunnen herkennen en die de hulp van andere toeschouwers (ouders) inschakelt om samen in te grijpen bij een sociaal onveilige situatie op of rond het voetbalveld. Hij is herkenbaar voor toeschouwers aan zijn jas. Van de negen deelnemers geven vijf voorafgaand aan de training aan dat ze denken dat ze als oudersteward eerder geneigd zullen zijn om in te grijpen, zie tabel 6. Door twee ouders wordt als reden hiervoor genoemd dat je op deze manier bewust een bepaalde verantwoordelijkheid op je neemt. Een ander noemt dat hij leider is van een elftal en lijkt impliciet op hetzelfde te doelen. De twee ouders die aangeven dat ze als oudersteward niet eerder geneigd zijn om in te grijpen noemen als reden dat zij het vanzelfsprekend vinden om in te grijpen. Van de twee vrouwen die stellen het niet te weten, geeft eentje aan dat zij het niet weet, omdat haar handelen per situatie kan verschillen.

	Ja	Nee	Weet ik niet
Voetbalouders	5	2	2

Tabel 6: Stel u krijgt een opleiding tot oudersteward, bent u dan eerder geneigd in te grijpen tijdens een situatie van sociale onveiligheid op het voetbalveld dan als gewone toeschouwer?

Bijna alle deelnemers staan positief tegenover het optreden van toeschouwers in situaties van sociale onveiligheid. Vijf ouders geven aan dat het van toeschouwers verwacht mag worden en een ouder geeft aan dat het voor toeschouwers zelfs verplicht gesteld zou moeten worden om in te grijpen, zie tabel 7.¹⁰ Een ouder geeft aan dat zijn hulp afhankelijk is van een verzoek van het slachtoffer om in actie te komen. Verder is er een ouder die aangeeft geen mening te hebben met betrekking tot het ingrijpen door toeschouwers.

¹⁰ Het antwoord van een deelnemer is niet meegenomen, maar als ongeldig beschouwd omdat hij zowel ‘eenieder moet zich erbuiten houden’ als ‘toeschouwers moeten verplicht worden in te grijpen’ antwoorden. Dit zijn twee onverenigbare antwoorden, op een vraag waar maar een antwoord mogelijk was.

	Voetbalouders
Eenieder moet zich erbuiten houden	0
Wanneer het slachtoffer dat vraagt kom ik in actie	1
Ik wil ingrijpen, maar ik zie bezwaren	0
Ik vind dat het van een toeschouwer verwacht mag worden	5
Ik vind dat een toeschouwer verplicht moet worden om in te grijpen	1
Anders	0
Geen mening	1

Tabel 7: Wat is in het algemeen uw opvatting over eventueel ingrijpen van toeschouwers?

Tweederde van het aantal deelnemers is van mening dat toeschouwers zowel bij verbaal als bij fysiek geweld op zouden moeten treden, zie tabel 8. Er zijn twee ouders die vinden dat ingrijpen door toeschouwers pas bij fysiek geweld gewenst is en er is een ouder die aangeeft, zonder dit verder te duiden, dat ingrijpen door toeschouwers nooit gewenst is.

	Fysiek en verbaal geweld	Fysiek geweld	Verbaal geweld	Nooit
Voetbalouders	6	2	0	1

Tabel 8: In welke situatie is volgens u het optreden van toeschouwers gewenst?

Van de ouders met een duidelijke mening staat de meerderheid positief tegenover het bevorderen van ingrijpen door toeschouwers bij sociaal onveilige situaties op of rond het voetbalveld, zie tabel 9. Twee ouders lichten dit toe: *“iedereen moet lekker kunnen voetballen, zonder zich onveilig te voelen”* en *“ouders hebben voorbeeldgedrag naar kinderen, onwenselijk gedrag, in de breedste zin, moet dus aangepakt worden”*. Slechts een ouder geeft uitdrukkelijk aan niets te zien in het bevorderen van burgeringrijpen bij sociaal onveilige situaties op of rond het voetbalveld. Als reden hiervoor noemt zij *‘het gaat om respect en als we als club er maar aan werken dat dat er is, dan moet het veilig zijn.’* Met andere woorden als er maar genoeg aan preventie gedaan wordt, zal het (vermoedelijk) niet zo ver komen dat ouders/toeschouwers moeten ingrijpen met mogelijk alle gevolgen van dien. Er zijn drie ouders die aangeven geen mening te hebben met betrekking tot het bevorderen van burgers om in te grijpen bij sociaal onveilige situaties op het voetbalveld en een ouder geeft een onduidelijk antwoord.¹¹

	Ja	Nee	Geen mening
Voetbalouders	4	1	4

Tabel 9: Ziet u iets in het bevorderen of stimuleren van ingrijpen door toeschouwers om de sociale veiligheid op of rond het voetbalveld te vergroten?

Op de vraag wie bij sociaal onveilige situaties op of rond het voetbalveld een beroep zou moeten doen op toeschouwers om in te grijpen kunnen meerdere antwoorden gegeven worden. De scheidsrechter wordt het vaakst genoemd (4), gevolgd door de voetbalcoach en oudersteward, maar ook het slachtoffer (3), zie tabel 10. De oudersteward is het enige antwoord dat nooit in combinatie met andere antwoorden wordt gegeven.

¹¹ Een deelnemer geeft geen duidelijk antwoord, hij stelt alleen ‘moeilijk’. Dit is onder ‘geen mening’ geplaatst.

Wel worden de scheidsrechter en het slachtoffer eenmaal als enig antwoord gegeven. Driemaal wordt er een combinatie van antwoorden gegeven dat de scheidsrechter en de voetbalcoach bevat. Tweemaal bevat deze combinatie bovendien het slachtoffer. Geen van de ouders geeft aan dat de verantwoordelijkheid om een beroep te doen op anderen om samen in te grijpen zou moeten liggen bij gewone ouders langs de zijlijn. De laatste ouder heeft geen mening over deze vraag.

	Slacht- offer	Ouder	Voetbal- coach	Scheids- rechter	Ouder- steward	Anders	Geen mening
Voetbalouders	3	0	3	4	3	0	1

Tabel 10: Wie zou volgens u in een sociaal onveilige situatie op of rond het voetbalveld een beroep moeten doen op toeschouwers, zodat zij gestimuleerd worden om in te grijpen?

Ruim drie kwart (7 van de 9) van de ouders vindt dat burgermoed in het algemeen gepromoot moet worden door het bestuur van de plaatselijke voetbalvereniging. Een drietal ouders vindt dat er daarnaast een rol weggelegd is voor de Rijksoverheid om een campagne te organiseren om burgermoed te promoten door bijvoorbeeld tv- of radiocommercials. De meerderheid van de ouders is dus van mening dat er geen reden is om burgermoed op landelijke schaal te promoten. Vijf ouders geven wel aan dat het goed zou zijn als er door de KNVB een (specifieke) landelijke campagne uitgerold wordt op het gebied van burgermoed bij sociaal onveilige situaties op of rond het voetbalveld.

3.2 Beschrijving verloop simulatietraining

In deze paragraaf wordt ingegaan op het verloop van de simulatietrainingen op basis van de observaties van de onderzoekers en de plenaire besprekingen die plaatsvonden na elke simulatie.

De ouders zijn voorafgaand aan de training zeer enthousiast. Zij vinden dit een relevant thema dat zeker aandacht verdient.

De training start met een korte introductie waarin de deelnemers handelingsmogelijkheden en tips aangereikt krijgen die ze nodig hebben om agressie in het vervolg tijdig te herkennen en een sociaal onveilige situatie op of rond het voetbalveld te kunnen de-escaleren. Na de introductie worden de aangereikte handelingsmogelijkheden geoefend in het praktische gedeelte van de training. Het gaat met name om het persoonlijk aanspreken van andere toeschouwers en het vertellen wat je van hen verwacht om vervolgens samen in te grijpen. Bij fysiek geweld dienen toeschouwers een sociaal blok rondom de dader te vormen. De ouders reageren zeer positief op deze introductie en aangereikte tips.

Tijdens het eerste scenario spelen de twee acteurs twee ouders die aan de bar ruzie krijgen en verbaal geweld tegen elkaar gebruiken. Een ouder reageert lichtelijk geïrriteerd op het gedrag van de acteurs en vraagt of ze zich even niet zo met elkaar willen

bemoeien. Hierdoor raakt deze ouder ook betrokken in het conflict en dat vormt de aanleiding voor de twee vrouwelijke deelnemers om er bij te gaan staan en er iets van te zeggen. Een ouder probeert het gedrag van de acteurs af te leiden door te vragen of ze hun gedrag en taalgebruik aan willen passen, omdat er kinderen in de buurt zijn. De ouder geeft later aan dergelijke situaties altijd op te proberen te lossen door te kijken waar iemand gevoelig voor is en degene daarmee te confronteren. Als ouder misdraag je je niet in de buurt van kinderen. Dit blijkt in de oefensituatie ook een effectieve de-escalerende handeling te zijn. Enkele ouders geven naar aanleiding van dit scenario aan dat het lastig is om op het moment dat deze situatie zich met leden of ouders van leden van v.v. Scherpenzeel voor zou doen in te grijpen. Een ouder licht toe: *'het is lastig als je iemand kent er wat van te zeggen, omdat je al een mening over iemand hebt'*.

In het tweede scenario wordt door de acteurs een situatie gesimuleerd waarin een speler (fysiek) uitvalt tegen de scheidsrechter. De ouders vinden dat in deze situatie de coach op moet treden en mobiliseren de deelnemer die coach is bij v.v. Scherpenzeel als eerste om dit scenario oplossen. Vervolgens wordt er, met name door de vrouwelijke deelnemers, ook op andere mannelijke deelnemers een beroep gedaan om in te grijpen. Er wordt door deze ouders een sociaal blok gevormd rondom de scheidsrechter en de speler wordt direct weggesleept door de coach en een paar andere ouders. De coach reageert na afloop dat het heel simpel is, als een speler zich onfatsoenlijk gedraagt wordt hij er uitgehaald. Volgens hem is het niet de bedoeling dat ouders assertief het veld oprennen, want daar wordt het niet beter van. Hij heeft een keer meegemaakt dat een trainer agressief werd tegen een speler en dat een ouder van de tegenpartij toen compleet uit zijn dak ging. Dit illustreert de inhoud van onze training, namelijk dat het weldegelijk van belang is om bij een sociaal onveilige situatie op te treden maar dat dit alleen effectief is wanneer men zich niet laat leiden door emoties maar op een weloverwogen manier handelt.

In het derde scenario, waar wederom een situatie van fysiek geweld gesimuleerd wordt, wordt snel ingegrepen. De ernst van de situatie is meteen duidelijk en dat leidt tot de reactie bij de ouders dat de dader direct weggesleept moet worden. Per scenario treden andere ouders naar voren.

In het vierde scenario speelt de acteur een lid of supporter van de Valleivogels (de andere voetbalclub in Scherpenzeel) die herrie komt maken bij de burens, v.v. Scherpenzeel. Er is een ouder aangewezen als oudersteward. Deze ouder heeft de taak om andere ouders te mobiliseren om in te grijpen. Er wordt een goede blokkade rondom deze persoon gevormd, maar de rust wordt hierdoor niet meteen teruggebracht. Een ouder reageert dat het moeilijk is om je niet mee te laten slepen in het conflict nu het gaat om een strijd tussen twee partijen.

In het vijfde scenario hebben beiden acteurs een groep ouders aan hun zijde. Op deze manier worden twee supportersgroepen gesimuleerd die het met elkaar aan de stok krijgen (naar aanleiding van een grove overtreding op het voetbalveld door een speler).

Er ontstaat een geduw en getrek tussen de deelnemers. Een ouder waarvan de andere deelnemers de ervaring hebben dat hij bij onrecht snel agressief wordt, wordt constant op afstand gehouden door een andere ouder. Na afloop reageren de deelnemers dat er teveel onruststokers zijn. Opeens kun je je eigen clubleden niet meer vertrouwen. Een ouder reageert: “je moet fysiek worden en tegen meer mensen, dat leidt tot escalatie”. Er heerst een chaos doordat er geen duidelijke afspraken gemaakt worden. Iedereen is er van overtuigd dat er opgetreden moet worden en probeert samen in te grijpen maar er wordt niet doelgericht om hulp gevraagd. Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat de ouders elkaar al heel goed kennen. Uiteindelijk worden de tegenstanders (alleen de acteur gaat op dat moment nog door met schelden) door middel van veel duwen en trekken de kantine uitgewerkt.

In tabel 11 zijn de scenario's en uitkomsten kort samengevat.

Scenario's		Beschrijving uitkomst
1.	Verbale agressies (twee ouders krijgen ruzie)	Eerste ouder raakt betrokken in het conflict. Volgende twee vrouwen spreken acteurs effectief de-escalerend aan
2.	Speler valt fysiek agressief uit tegen de scheidsrechter	Coach wordt gemobiliseerd die op andere deelnemers een beroep doet om in te grijpen, waarop een sociaal blok gevormd wordt rondom de scheidsrechter en de coach en een paar andere ouders de speler direct wegtrekken.
3.	Situatie van fysiek geweld.	De ernst van de situatie is meteen duidelijk en de dader wordt direct weggetrokken.
4.	Lid of supporter van rivaliserende voetbalclub komt herriemaken bij v.v. Scherpenzeel. Er is een ouder aangewezen als oudersteward.	Oudersteward mobiliseert andere ouders om in te grijpen. Er wordt een goede blokkade rondom deze persoon gevormd, maar de rust wordt hierdoor niet meteen teruggebracht.
5.	Twee supportersgroepen krijgen het met elkaar aan de stok (naar aanleiding van een grove overtreding op het voetbalveld van een speler). Er ontstaat een geduw en getrek tussen de deelnemers.	Een licht ontvlambare ouder wordt constant op afstand gehouden door een andere ouder. Iedereen probeert samen in te grijpen, maar er wordt niet doelgericht om hulp gevraagd, waardoor het chaos is. Uiteindelijk worden de tegenstanders (vooral de acteur) door middel van veel duwen en trekken de kantine uitgewerkt.

Tabel 11: Scenariobeschrijvingen

Na afloop van de scenario's wordt er nog even met elkaar gediscussieerd over het nut van een oudersteward. Een aantal mensen geven aan dat zij zelf weinig voelen voor een oudersteward die als een soort politieagent rondloopt op het voetbalveld. Het optreden van zo'n oudersteward werkt volgens hen eerder escalierend dan de-escalerend. Een oudersteward zou volgens hen eerder gezien moeten worden als een vertrouwenspersoon en dient gesteund te worden door de club. Een andere ouder geeft aan dat het veel belangrijker is om te beginnen bij de jeugd. Als je de jeugd goed opvoedt (een diepte-investering maakt) zal agressie op en rond het voetbalveld in de toekomst drastisch verminderen. Een ouder geeft aan dat het idee van een steward die tijdens een sociaal

onveilige situatie op en rond het voetbalveld een beroep doet op andere toeschouwers om in te grijpen goed is, maar dat deze functie eerder gekoppeld zou moeten worden aan een coach dan aan een willekeurige ouder. Een andere voorstander benadrukt dat gezien de omvang van het veld er eigenlijk meerdere ouderstewards nodig zijn.

3.3 Eénmeting

De éénmeting heeft direct na afloop van de training plaats gevonden. De vragen behorend bij de één-meting richten zich op de ervaringen van de ouders met de inhoud van de training en vaardigheden die ze daarin aangereikt hebben gekregen en de potentie die de training voor hen heeft. Daarnaast wordt afzonderlijk ingegaan op de trainbaarheid van de vaardigheden en de mogelijkheid van een digitale toepassing van deze informatie en vaardigheden rondom burgermoed voor een groter publiek.

Van de negen ouders geven vier aan door de training niet per se positiever of negatiever te zijn gaan kijken naar het ingrijpen van toeschouwers bij sociaal onveilige situaties op of rond het voetbalveld, zie tabel 12. Ruim de helft van de ouders (5 van de 9) geeft aan dat hun kijk op het ingrijpen door toeschouwers na afloop van de training positiever of veel positiever is geworden. Geen enkele deelnemer geeft na afloop van de training aan dat zijn kijk op het ingrijpen door toeschouwers bij sociaal onveilige situaties op of rond het voetbalveld is verslechterd.

	Veel positiever	Positiever	Neutraal	Negatiever	Veel negatiever
Voetbalouders	3	2	4	0	0

Tabel 12: Hoe staat u, in vergelijking met uw mening voorafgaand aan de training, op dit moment tegenover de hulp van toeschouwers bij situaties van onveiligheid?

Op de vraag of men op basis van deze training in de toekomst ook denkt zelf sneller anderen mensen van het publiek (toeschouwers) te zullen benaderen om in te grijpen bij een sociaal onveilige situatie op of rond het voetbalveld reageren vijf ouders bevestigend en drie ouders ontkennend, zie tabel 13. Degene die het hiermee oneens zijn geven allemaal als reden hiervoor aan dat zij het vanzelfsprekend vinden om in te grijpen en anderen hier toe aan te sporen. Een ouder geeft aan dat hij het oneens is met de strekking van deze vraag, omdat volgens hem de praktijk toch weerbarstiger is dan de (oefen)setting waarin de voetbalpilot plaatsvond. Ook is er een ouder die aangeeft hierover geen mening te hebben. Een aantal ouders die door het volgen van de training in de toekomst denken sneller andere toeschouwers te benaderen bij sociaal onveilige situaties op het voetbalveld lichten dit toe. Een deelnemer motiveert dat hij *'vanavond toch veel goede dingen [heeft] gezien'*. De twee vrouwelijke deelnemers nuanceren hun positieve antwoord enigszins door te stellen dat het afhankelijk is van de situatie of zij daadwerkelijk ingrijpen. Zo stelt de eerste vrouw: *"Ik zou wel helpen als het echt uit de hand loopt, niet als het verbaal is."* De andere vrouw stelt: *"Misschien wel, maar ligt echt aan de soort situatie"*.

	Ja	Nee	Geen mening
Voetbalouders	5	3	1

Tabel 13: Denkt u dat u door het volgen van deze training in de toekomst sneller andere toeschouwers zult benaderen in situaties van sociale onveiligheid?

Van de negen ouders geven vijf verder aan door de training (veel) zelfverzekerder te zijn geworden om in het vervolg in te grijpen bij een sociaal onveilige situatie op of rond het voetbalveld, zie tabel 14. De overige ouders geven aan dat dit gelijk is gebleven.

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Oneens	Helemaal oneens	Geen mening
Voetbalouders	2	3	4	0	0	0

Tabel 14: Het volgen van deze training heeft mij zelfverzekerder gemaakt om in te grijpen tijdens situaties van sociale onveiligheid op het voetbalveld.

De meeste ouders geven aan de tijdens de training gepresenteerde vaardigheden makkelijk eigen te maken, zie tabel 15

	Heel makkelijk	Makkelijk	Neutraal	Moeilijk	Heel moeilijk	Geen mening
Voetbalouders	1	7	1	0	0	0

Tabel 15: Wat vindt u van de trainbaarheid van de gepresenteerde vaardigheden om omstanders te laten ingrijpen in situaties van sociale onveiligheid?

Met de training zo vers in het geheugen is de ouders wederom een vraag gesteld over ouderstewards. Ditmaal zijn de ouders gevraagd of zij een oudersteward een effectief middel vinden om onveiligheid op of rond het voetbalveld aan te pakken. Van de negen ouders vinden vijf een oudersteward inderdaad een effectief middel, zie tabel 16. Drie ouders nemen een neutrale positie in en een van de vrouwen ziet een oudersteward niet als effectief middel.

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Oneens	Helemaal oneens	Geen mening
Voetbalouders	2	3	3 ¹²	1	0	0

Tabel 16: Stelling: Een oudersteward is een effectief middel om sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld aan te pakken.

Vier deelnemers zien een toegevoegde waarde in de vormgeving van een digitale omgeving waar informatie en tips beschikbaar zijn omtrent het thema burgermoed, zie tabel 17. Als redenen geven zij hierbij aan dat het een 'goed' thema is, dat informatie altijd goed is en dat zij zo 'dingen' kunnen herkennen. Beide vrouwen zijn sceptisch over de waarde van een dergelijke digitale toepassing. De ene vrouw reageert: *"Ik denk dat mensen dat niet gaan lezen"* en de andere vrouw vindt het internet (online toepassing) geen geschikt platform voor het beïnvloeden en trainen van meer burgermoed bij gebruikers.

¹² Een van de respondenten had zowel 'neutraal' als 'mee eens' aangekruist, er is conservatief gekozen dit antwoord in de categorie 'neutraal' mee te tellen.

	Ja	Nee	Dat weet ik niet	Geen mening
Voetbalouders	4	2	3	0

Tabel 17: Zou u toegevoegde waarde zien in de vormgeving van een digitale omgeving, waarin u zelf op het internet informatie over het thema burgermoed kunt raadplegen?

3.4 Lessen uit de nabespreking

Aan het einde van de éénmeting is er ruimte voor afsluitende opmerkingen/suggesties van de deelnemers. Op basis van deze open antwoorden blijkt dat de meeste deelnemers zich bewust zijn dat het goed is dat mensen, gezien het aantal incidenten dat zich regelmatig op of rond de voetbalvelden voordoet, op de voetbalvereniging hun eigen verantwoordelijkheid nemen om de sociale veiligheid op en rond het voetbalveld te vergroten. De een hecht hiervoor grote waarde aan deze training en stelt dat het goed zou zijn als meer mensen deze training zouden krijgen, omdat mensen zich dan bewuster zouden zijn van hun gedrag. Een andere ouder geeft aan dat dit ook bereikt wordt op het moment dat de normen en waarden die op een club gelden duidelijk worden gemaakt aan alle leden van de voetbalclub. Een ouder geeft hiervoor als suggestie dat het goed zou zijn als voetbalclubs voorafgaand aan de aftrap van een voetbalwedstrijd de spelende elftallen nog eens wijzen op de gedragsregels die gelden tijdens de wedstrijd (als beide clubs zich daaraan conformeren wordt de veiligheid op en rond het voetbalveld vanzelf vergroot).

3.5 Tweemeting

De tweemeting heeft plaatsgevonden ongeveer drie maanden na de training. Alle negen deelnemers aan de trainingen zijn hierbij bereikt.

De afgelopen drie maanden zijn twee ouders getuige geweest van een situatie van sociale onveiligheid op en rond het voetbalveld. Het betrof twee ouders die bij hetzelfde incident, van fysiek geweld, betrokken waren, waarop verbaal verbaal werd ingegrepen door omstanders (zie intermezzo). Een ouder: B., (leider betrokken jeugdteam) die met de situatie geconfronteerd werd geeft aan zelf op te zijn getreden en de situatie te hebben gesust. De andere ouder: W., is naar de situatie toegelopen om te bezien welke actie nodig was (of de situatie escaleerde en het nodig was een sociaal blok te vormen), maar was verder afwachtend omdat al voldoende mensen zich met de situatie bemoeiden. Uiteindelijk was eigen actie niet nodig omdat ouder B. de situatie adequaat aanpakte. Beide ouders geven aan steun te hebben gehad aan de tips die in de training aan de orde zijn gekomen. Ouder B. geeft aan meteen handelend te hebben kunnen optreden door de inzichten in de praktijk te brengen. Ouder W. geeft aan zonder training niet goed geweten te hebben óf en wat te doen als zijnde een vrouw. Na de training is zij alerter op het feit dat situatie mogelijk kunnen escaleren en dat zij dan kan ingrijpen.

Incident fysiek geweld

Een jeugdspeler (C-elftal) kreeg een vuistslag van zijn tegenstander na een kleine overtreding. Hierop werd meteen de-escalierend gereageerd door de trainers en leiders (een van de respondenten: B.) van beide partijen en enkele toeschouwers. Beide elftallen zijn gescheiden door ze middels een verbale opdracht terug te sturen naar hun duckout. Ook heeft de scheidsrechter de wedstrijd 5 minuten stilgelegd. De andere repondente: W., heeft de leider van de tegenpartij aangesproken en kreeg daarbij het idee dat deze het gedrag normaal vond, mede door de opmerking dat het slachtoffer zelf natrapte. Er is geen gebruik gemaakt van het meldpunt 'wanordelijkheden' van de KNVB: de voetbalclubs hebben besloten het incident niet via de formele weg aan te pakken. Volgens leider B. zijn de sancties van de KNVB in dit specifieke geval te streng. De jongen is geschorst voor meerdere wedstrijden, in ieder geval ook voor de wedstrijd GVV-Scherpenzeel. W. gaf aan er niet aan gedacht te hebben dat het melden een mogelijkheid was. Ook heeft ze niet naar de gedragsregels verwezen.

Hiernaast is er nog een aantal algemene vragen gesteld aan alle ouders. Op de vraag welke tips uit de training zij als bruikbaar ervaren voor situaties waarin hulp nodig is, kon er voor meerdere antwoorden gekozen worden, zie tabel 18. Zevenmaal wordt aangegeven dat de tip 'spreek burgers doelgericht aan' nuttig is. Een ouder benadrukt hierbij dat rustig aanspreken helpt en dat mensen moeten handelen. Eenmaal wordt 'vertel wat je van ze verwacht' als nuttig ervaren en een persoon benadrukt via de 'anders' categorie het nut van een 'sociaal blok vormen'.¹³

	Spreek burgers doelgericht aan	Vertel wat je van ze verwacht	Geen	Anders
Voetbalouders	7	1	0	1

Tabel 18: Welke tips die in de training aan de orde zijn gekomen vindt u bruikbaar in situaties waarin hulp nodig is?

Op de stelling of de training het denken over ingrijpen door ouders in situaties van sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld heeft veranderd reageert tweederde dat zij veel of enigszins positiever zijn geworden, zie tabel 19. Niemand is negatiever geworden naar aanleiding van de training, hoewel iemand stelt even negatief te zijn gebleven. Een ander stelt echter even positief te zijn gebleven, terwijl de laatste geen mening heeft. Dezelfde vraag is direct na de training gesteld, wat tot een ietwat negatievere resultaten leidde.

¹³ Hoewel de eerder genoemde respondente W. 'sociaal blok vormen' niet aanhaalt bij deze vraag, heeft zij bij een eerdere vraag aangegeven deze actie te willen ondernemen indien de situatie dermate escaleerde dat dit nodig bleek. Desondanks het niet aanhalen van dit antwoord bij deze vraag, indiceert dit dat zij deze tip toch bruikbaar vindt.

	Veel positiever	Enigszins Positiever	Enigszins negatiever	Veel negatiever	Even positief gebleven	Even negatief gebleven	Geen mening
Voetbalouders	3	3	0	0	1	1 ¹⁴	1

Tabel 19: Stelling: de training heeft mijn denken over het ingrijpen door ouders in situaties van sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld veranderd.

Ook tederder van de ouders geeft aan door de training meer mogelijkheden te zijn gaan zien om zelf in te grijpen in situaties van sociale onveiligheid (zie tabel 20). De overige drie respondenten antwoorden neutraal. De drie ouders die (bij de vorige stelling) *veel* positiever zijn gaan denken over het ingrijpen door ouders, zijn ook meer mogelijkheden gaan zien om zelf in te grijpen, evenals een ouder die enigszins positiever is gaan denken, de ouder die even positief is blijven denken en de ouder die geen mening had. De andere twee ouders die enigszins positiever zijn gaan denken, antwoorden neutraal. Een van deze ouders licht toe dat ingrijpen eng blijft, *'omdat je nooit weet hoe mensen reageren'*. Ook die ouder die even negatief is blijven denken antwoordt neutraal.

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Oneens	Helemaal oneens	Geen mening
Voetbalouders	3	3	3	0	0	0

Tabel 20: Ik ben meer mogelijkheden gaan zien om zelf in te grijpen in situaties van sociale onveiligheid.

Op de stelling of een oudersteward het middel is om ouders of toeschouwers te stimuleren om in te grijpen tijdens een sociaal onveilige situatie antwoordt tweederde deel van de ouders wederom positief (zie tabel 21). Een derde deel antwoordt negatief. Een ouder is het helemaal oneens en stelt: *"bij grotere verenigingen gebeurt dit al en bij vv. Scherpenzeel kunnen wij dit zelf"*. Een andere ouder is het eens met de stelling, maar stelt dat het afhankelijk is van de club: *"op basis van de historie en incidenten zou bepaald moeten worden of een oudersteward noodzakelijk is. Bij een vereniging als Scherpenzeel is er een goede sociale controle, dus dan werkt het eerder averechts"*.

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Oneens	Helemaal oneens	Geen mening
Voetbalouders	1	5	0	1	2	0

Tabel 21: Stelling: Een oudersteward is het middel om ouders of toeschouwers te stimuleren om in te grijpen tijdens een sociaal onveilige situatie.

De laatste stelling die de ouders is voorgehouden is of de training hen zelfverzekerder heeft gemaakt om tijdens een situatie van sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld naast zichzelf, ook andere omstanders te betrekken om in te grijpen. Uit tabel 22 blijkt dat acht ouders het hiermee eens zijn: de helft zelfs 'helemaal eens, terwijl een ouder het oneens is. Een ouder licht toe dat hij/zij zowel meer tools als meer zekerheid

¹⁴ Deze respondent gaf bij de nulmeting aan positief tegenover ingrijpen door ouders staan en stelde in éénmeting nog positiever te zijn geworden. Dat hij nu stelt 'even negatief' tegenover burgeringrijpen te staan is inconsistent.

als meer mogelijkheden is gaan zien. Op deze vraag wordt beduidend positiever geantwoord dan tijdens de eerste nameting, direct na de training.

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Oneens	Helemaal oneens	Geen mening
Voetbalouders	4	4	0	1	0	0

Tabel 22: Het volgen van deze training heeft mij zelfverzekerder gemaakt om tijdens een situatie van sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld naast mijzelf, ook andere toeschouwers te betrekken om in te grijpen?

Tot slot is de vraag gesteld of de deelnemers het aanbieden van een virtuele training (via internet) als een goede mogelijkheid zien om een breder publiek te leren welke rol zij kunnen spelen bij sociale onveiligheid in het openbaar vervoer. In tabel 23 zijn de resultaten hiervan weergegeven. Nogmaals geeft tweederde van de ouders een positief antwoord, terwijl twee ouders negatief antwoorden en een ouder het niet weet.

Beide tegenstanders geloven in fysieke trainingen georganiseerd door de voetbalclub in plaats van virtuele trainingen. Een stelt dat internet geen middel is, omdat mensen er geen tijd en energie in willen steken. De ander benadrukt nog dat je mensen nooit kunt verplichten in te grijpen tijdens een sociaal onveilige situatie. De ouder die het niet weet stelt dat het wel goed is als mensen informatie krijgen, maar dat hij/zij niet weet of mensen een dergelijke virtuele training wel zullen volgen.

De voorstanders wijzen op de meerwaarde van een dergelijke (audiovisuele) training die deelnemers in staat stelt *'het dan ook eens te kunnen zien'*, *'hoe het in elkaar zit'*, waarop mensen aan het denken worden gezet. Het beeldende, realistische element wordt benadrukt, waarop de impact en bewustwording veel hoger zou zijn. Bovendien wordt aangehaald dat herhaling belangrijk is voor een dergelijk cursus om effect te hebben, zodat de tips in het systeem van de deelnemers gaan zitten. Een vervolgcursus zou goed virtueel kunnen worden aangeboden. Een ander stelt nog dat een training de kennis altijd vergroot, maar dat alleen in het echt de impact gevoeld wordt. Ook merkt hij/zij op dat direct iedereen een training aanbieden misschien te ambitieus is en dat beter kan worden begonnen bij leiders/coaches en daarna ouders/toeschouwers.

	Ja	Nee	Weet ik niet
Voetbalouders	6	2	1

Tabel 23: Nu terugkijkend op de training zie ik het aanbieden van een virtuele training als een goede mogelijkheid om een breder publiek te leren welke rol zij kunnen spelen bij sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld?

Ten slotte werden de deelnemers in staat gesteld nog opmerkingen te plaatsen. De vijf opmerkingen hebben op ongeveer dezelfde onderwerpen betrekking. Twee ouders stellen dat ingrijpen niet verplicht moet worden omdat, stelt de een, door een dergelijke geforceerde aanpak de verkeerde (agressie) mensen gaan ingrijpen, waardoor een situatie juist escaleert. Met veel rust kun je echter veel bereiken. De ander stelt dat het lastig is, omdat niet iedereen kan of wil ingrijpen. Verder zijn volgens hem/haar ouder-

stewards eerder nodig bij grotere verenigingen, omdat daar meer aan de hand is. Bij een voetbalvereniging in een stad voelt het onveiliger.

De tegenovergestelde boodschap wordt ook gebracht: er zou juist een vorm van verplichting moeten zijn dat ouders ingrijpen tijdens een sociaal onveilige situatie. Een andere ouder stelt dat eigenlijk iedereen zo'n training zou moeten krijgen, waarbij bijvoorbeeld kan worden begonnen met alle leiders of coaches. Hij/zij vermeldt ook dat de ouders de training goed vonden en er nog regelmatig met elkaar over spreken. De laatste opmerking is dat je als ouder betrokken bent bij de club en dat, als iets escaleert, je accepteert dat iemand optreedt, want je lost samen de boel op.

4. Analyse

In dit hoofdstuk zal een korte analyse van de resultaten plaatsvinden. Hierbij zullen de bevindingen van deze pilot bovendien vergeleken worden met de resultaten van de piloottraining burgermoed in het Openbaar Vervoer.¹⁵

4.1 Perceptie noodzaak en wenselijkheid van optreden door ouders

Een eerste deelvraag is of het in de perceptie van ouders van voetballende jeugd noodzakelijk en gewenst is dat (mede-)toeschouwers optreden in situaties van sociale onveiligheid.

Allereerst blijkt de acceptatie voor agressie op en rond het veld vrij laag onder de ouders en staan zij overwegend positief tegenover ingrijpen van toeschouwers en het stimuleren hiervan in situaties van sociale onveiligheid. Tweederde geeft aan dat ingrijpen zowel bij verbaal als fysiek geweld gewenst is. Ook steunen ouders de stelling dat van toeschouwers best verwacht mag worden dat zij ingrijpen. Een ouder stelt zelfs dat het verplicht gesteld zou moeten worden. De training beïnvloedt de houding tegenover burgeringrijpen van zo'n tweederde van de deelnemers bovendien positief. Zo ook het denken van de ouder die oorspronkelijk negatief tegenover burgeringrijpen stond.

Enigszins in contrast met deze resultaten blijkt dat wanneer ouders gevraagd worden naar of zij zelf zouden ingrijpen, zij aangeven dat dit afhankelijk is van de situatie. Daarnaast bedelen de ouders de primaire verantwoordelijkheid voor ingrijpen en het eventueel mobiliseren van anderen (lees: toeschouwers) uitdrukkelijk niet toe aan gewone ouders, maar vooral aan diegenen met een officiële functie: zoals een scheidsrechter, coach/ leider of zelfs een oudersteward en in tweede instantie het slachtoffer zelf. Voor diegenen met een officiële functie lijkt een dergelijke verantwoordelijkheid als passend te worden ervaren. In lijn met beide resultaten geeft tweederde van de ouders met betrekking tot het eigen ingrijpen aan waarschijnlijk eerder te zullen ingrijpen, wanneer zijzelf als oudersteward fungeren.

De resultaten van de pilot sociale onveiligheid in het OV sluiten bij het bovenstaande aan. Ook tijdens de OV pilot blijkt de acceptatie voor agressie bij reizigers zeer laag en vinden zij dat ingrijpen door omstanders bevorderd mag worden: *“Reizigers geven hierbij aan dat bewustwording kan leiden tot het inzien van de noodzaak tot ingrijpen en inzien van de mogelijkheden die reizigers met elkaar hebben om de situatie op te lossen en/of aan te pakken. Die bewustwording kan volgens hen worden bevorderd door een lijst*

¹⁵ Lochem, P. van, Stijf, D. & Helsloot, I. (2014). *Burgermoed als bijdrage aan veiligheid: een praktijkonderzoek in opdracht van de SMV naar de redelijkheid en mogelijkheid van burgermoed in het openbaar vervoer. Piloottraining 'Burgermoed in het openbaar vervoer'*, Crisislab: Renswoude.

of leidraad met aandachtspunten of door het aanleren van bepaalde vaardigheden”¹⁶
 Ingrijpen is niet alleen wenselijk, maar zou volgens de helft van de reizigers zelfs verplicht moeten worden, tegenover maar een ouder uit de voetbalpilot.

In de OV pilot is opmerkelijk dat hoewel reizigers doorgaans positief staan tegenover ingrijpen door omstanders, zij tegelijkertijd voorafgaand aan de training aangeven in de praktijk desondanks niet snel te zullen ingrijpen, maar eerder een afwachtende houding te adopteren. Dit omdat de meeste reizigers niet weten hoe ze in dergelijke situaties moeten reageren. Dit lijkt ook het geval bij de ouders in de voetbalpilot. Diegenen die ooit te maken hebben gehad met een sociaal onveilige situatie adopteerden veelal een afwachtende houding of namen afstand, terwijl juist diegenen die nog niet met sociaal onveilige situatie geconfronteerd zijn aangeven het vanzelfsprekend te vinden in te grijpen. Sinds de training zijn twee ouders betrokken geweest bij een incident van fysiek geweld op het voetbalveld. De ouder in de rol van coach greep meteen in, terwijl de andere ouder de situatie actief monitorde en bereid was in te grijpen, maar afwachtte aangezien er al actie ondernomen werd en haar hulp niet noodzakelijk bleek. Samen met de antwoorden op ‘of ouders na de training sneller ingrijpen’ én ‘sneller hiertoe anderen mobiliseren’ suggereert dit dat de training de kans vergroot dat burgers ingrijpen bij situaties van sociale onveiligheid. Dit omdat ze meer kansen zien om in te grijpen. Een resultaat dat overeenstemt met de resultaten van de nametingen van de OV pilot.

Oudersteward

De houding tegenover het effect van een oudersteward is enigszins ambivalent. Ten aanzien van de eigen persoon geven ouders aan dat het uitoefenen van de rol oudersteward hen eerder zal doen ingrijpen, omdat ze met deze rol bewust een bepaalde verantwoordelijk op zich nemen. Daartegenover geven verschillende ouders bij het algemeen bespreken van het nut van een oudersteward aan dat een oudersteward, die als een soort politieagent rondloopt op het voetbalveld, eerder escalierend dan de-escalierend zal werken. Er wordt bovendien door enkelen een andere invulling en inbedding van de rol oudersteward gezien, als bijvoorbeeld vertrouwenspersoon. In contrast geeft het merendeel van de ouders bij de nameting aan een oudersteward een effectief middel te vinden om onveiligheid op en rond het voetbalveld aan te pakken en, in ietwat minder mate, om ouders te stimuleren in te grijpen in dergelijke situaties. In de antwoorden worden de effectiviteit en noodzaak van een oudersteward enigszins gekoppeld aan de specifieke omstandigheden: grootte en locatie (stad vs. dorp), historie en eventuele problematiek bij de club.

Op basis van bovenstaande resultaten is het moeilijk een eenduidig beeld te schetsen van de houding van ouders tegenover ouderstewards. Er is dan ook aanvullend onder-

¹⁶ Lochem, P. van, Stijf, D. & Helsloot, I. (2014). *Burgermoed als bijdrage aan veiligheid: een praktijkonderzoek in opdracht van de SMV naar de redelijkheid en mogelijkheid van burgermoed in het openbaar vervoer. Pilottraining ‘Burgermoed in het openbaar vervoer’, Crisislab: Renswoude.*

zoek nodig. Hierbij is het de moeite waard te onderzoeken of er een verband is tussen de perceptie ten aanzien van een oudersteward en de mogelijkheden die ouders zien om zelf in te grijpen. Zeker in combinatie met het inzicht dat ouders voorafgaand aan de training stellen dat de primaire verantwoordelijkheid voor het mobiliseren van toeschouwers om in te grijpen ligt bij diegenen met een officiële functie. Terwijl, in lijn met de bevinding uit de pilot OV, ouders vervolgens lijken te ervaren dat de training hen legitimeert in het vervolg in praktijksituaties in te grijpen. Als gevolg zou het gepercipieerd nut van ouderstewards kunnen afnemen als ouders ervaren zelf gelegitimeerd te zijn en mogelijkheden zien om (anderen te stimuleren om) in te grijpen

4.2 Is het voor ouders mogelijk om in te grijpen?

Een tweede vraag is of het mogelijk is om toeschouwers in te laten grijpen in situaties van sociale onveiligheid op en rond het voetbalveld?

De pilot suggereert dat er grote mogelijkheden bestaan voor trainers/ coaches, scheidsrechters, ouderstewards en ook voor 'gewone' ouders, om (andere) ouders te mobiliseren en in te grijpen in situaties van sociale onveiligheid op en rond het voetbalveld. Allereerst tonen de simulaties dat de wil om bij te dragen aanwezig is bij ouders. Echter ervaren ouders het niet in alle situaties even makkelijk om niet betrokken te raken.

- Tijdens de simulatietrainingen blijken de ouders de gepresenteerde vaardigheden doorgaans goed toe te kunnen passen: ouders zijn goed in staat anderen te mobiliseren, agressoren effectief aan te spreken en een sociaal blok te vormen.
- Wel blijkt dat ouders in intense situaties (in deze pilot grootschalige opstootjes) vaak een stapje verder gaan dan het vormen van een sociaal blok en proberen, vaak door middel van duw- en trekwerk, de agressor de ruimte uit te werken. In deze situaties blijkt het moeilijk niet (enigszins) betrokken te raken in het conflict en de rust direct terug te brengen. Dit zou versterkt kunnen zijn doordat de ouders in de onderhavige conflicten indirect 'behorend tot' een van de ruziënde partijen. Vergelijkbare observaties werden gedaan tijdens de pilot OV.
- Verder zijn er indicaties dat de onderlinge bekendheid binnen een club van invloed kan zijn op de bereidheid en effectiviteit van ingrijpen door toeschouwers. Zo geeft ten minste een ouder aan bij verbaal geweld tussen (ouders van) leden het als lastig te ervaren deze mensen, die hij kent, hierop aan te spreken. De onderlinge bekendheid lijkt ook te leiden tot minder communicatie maar een meer daadgerichte handelwijze, waardoor actie soms weinig gecoördineerd en daarmee minder effectief is. Anderzijds wordt de drempel om in te grijpen door de onderlinge bekendheid en samen gevolgde training mogelijk verder verlaagd, doordat een *groepje* ouders is ontstaan dat zich samen verantwoordelijk en in staat voelt in te grijpen. Het effect van deze training is in ieder geval versterkt doordat deze spontaan nog verschillende malen nabesproken door de deelnemers.

Uit de *nametingen* en *nabespreking* blijkt dat de training door ouders als heel positief wordt ervaren. Het overgrote merendeel van de ouders zal door de training sneller

andere toeschouwers benaderen om in te grijpen in situaties van sociale onveiligheid op en rond het voetbalveld, als zij dit niet al vanzelfsprekend vinden. Ook is het overgrote merendeel van de ouders door de training (veel) zelfverzekerder geworden om in te grijpen. De training lijkt bovendien te leiden tot een hogere bewustwording: ouders realiseren zich dat zij kunnen ingrijpen, en tot meer gepercipieerde mogelijkheden en tools om zelf in te grijpen. Bovendien vinden ouders de vaardigheden in de training goed aan te leren.

In vergelijking met de pilot OV blijkt in beide pilots dat burgers de noodzaak van ingrijpen door omstanders zien en steunen en dat de wil er meestal ook is, maar dat zij vaak niet goed weten hoe. Verder blijkt duidelijk dat omstanders zich samen sterk voelen en dat zij zich eerder in staat voelen in te grijpen met steun van anderen. Op beide punten heeft een training zoals die zij gevolgd hebben een positieve invloed. Hierbij is het vermelden waard dat de training spontaan nog verschillende malen nabesproken is door de deelnemers. Een mogelijk neveneffect kan zijn dat de drempel om in te grijpen verder is verlaagd, doordat een *groepje* ouders is ontstaan dat zich samen verantwoordelijk en in staat voelt in te grijpen.

Verder is het interessant het ingrijpen door mannen te contrasteren met het ingrijpen door vrouwen. Tijdens de pilot OV blijken de vrouwelijke reizigers (als slachtoffer) moeite te hebben anderen te mobiliseren, omdat ze liever zelf eerst proberen een situatie op te lossen voordat zij anderen mobiliseren. Ook blijven de vrouwelijke reizigers tijdens de simulaties in eerste instantie op de achtergrond en laten het ingrijpen over aan de mannen, totdat er een scenario gespeeld wordt waarbij het uitdrukkelijk de bedoeling is dat zij ingrijpen. Zij geven aan moeite te hebben met het ingrijpen en dit eerder een taak voor mannen vinden. Desondanks geeft een vrouwelijke deelnemer tijdens de nabespreking aan nu ook zelf het gevoel te hebben dat ze samen met andere vrouwen een blok kan worden en mannen kan vastpakken om hen te bedaren. Het vastpakken van mannen door vrouwen komt bovendien minder agressief over dan het vastgrijpen door mannen. Tijdens de simulaties in de voetbal pilot zijn het juist de vrouwen die als een van de eersten ingrijpen in de eerste scenario's. Toch lijken (ook) deze vrouwen, ten minste in de vragenlijsten, iets terughoudender met optreden. Illustratief zijn hun nuanceringen op de vraag of zij in toekomst andere toeschouwers sneller zullen benaderen in situaties van sociale onveiligheid. Beide vrouwen bevestigen dit, maar stellen dat hun ingrijpen afhankelijk is van de situatie. Een dergelijk nuancering wordt niet verstrekt door de mannelijke deelnemers. De vrouw die sinds de training aanwezig was bij een situatie van fysiek geweld op het voetbalveld stelt bovendien dat zij zonder de training niet geweten zou hebben wat te doen als zijnde een vrouw. In beide pilots geeft ten minste een vrouw aan met de training nadrukkelijk tools in handen te hebben gekregen om op te kunnen treden, ongeacht hun geslacht. Impliciet stelt dit dat zij voorafgaand aan de training zich niet in staat voelden in te grijpen vanwege hun geslacht.

Verder geven de acteurs tijdens beide pilots aan dat zij het sociaal blok daadwerkelijk als een afremmende factor ervaren om verder te gaan met agressief gedrag, des te meer

wanneer er zich vrouwen in het sociaal blok bevinden. De-escalatie door vrouwen lijkt daarmee (nog) effectiever dan door mannen.

Tot slot zijn algemene lessen uit deze en voorgaande simulatietrainingen dat betrokkenen met name in actie komen, een blok vormen en rustig contact kunnen maken wanneer daar een gerichte opdracht toe wordt gegeven. Om goed te kunnen mobiliseren moet er duidelijkheid zijn en duidelijk gestuurd worden. Dat anderen gemobiliseerd kunnen worden om *samen* in te grijpen lijkt, op basis van de OV pilot, de drempel om in te grijpen aanzienlijk te verlagen.

5. Conclusie

In dit afsluitende hoofdstuk zal aan de hand van de analyse van de onderzoeksresultaten een antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag. De hoofdvraag luidt als volgt:

‘Kan burgermoed op en rond het voetbalveld worden bevorderd door een training?’

Een eerste deelvraag is of het in de perceptie van ouders van voetballende jeugd noodzakelijk en gewenst is dat (mede-)toeschouwers optreden in situaties van sociale onveiligheid.

Ouders blijken overwegend positief te staan tegenover (het stimuleren van) het ingrijpen van toeschouwers in situaties van sociale onveiligheid en vinden dat best van hen verwacht mag worden dat zij ingrijpen. Een houding die positief beïnvloedt wordt door de training. Dit lijkt in overstemming te zijn met de resultaten van de OV pilot, waar de training reizigers het gevoel gaf gelegitimeerd te zijn om in te grijpen.¹⁷ Ook creëert de training de bewustwording dat ouders kunnen ingrijpen en percipiëren zij mogelijkheden om effectief in te grijpen, waarbij zij dit samen met anderen kunnen doen.

Wel moet de kanttekening gemaakt worden dat, wanneer gevraagd of zij zelf zouden ingrijpen in situaties van sociale onveiligheid, ouders aangeven dat dit afhankelijk is van de situatie. Zij geven aan waarschijnlijk eerder te zullen ingrijpen, wanneer zij als oudersteward fungeren. Ook wordt de primaire verantwoordelijkheid voor het mobiliseren van toeschouwers om in te grijpen voorafgaand aan de training vooral toegeschreven aan diegenen met een officiële functie: zoals een scheidsrechter, coach/ leider of zelfs een oudersteward, en in tweede instantie aan de slachtoffers.

Hoewel ouders stellen dat zij als oudersteward eerder zullen ingrijpen, omdat ze met deze rol bewust een bepaalde verantwoordelijkheid op zich nemen, is hun houding tegenover ouderstewards echter ietwat ambivalent. In contrast namelijk wijzen enkele ouders tijdens de nabespreking van de training op een mogelijk escalerend effect van ouderstewards. Hierbij wordt ook op een andere invulling en inbedding van de oudersteward rol gewezen, als bijvoorbeeld vertrouwenspersoon. Desondanks stelt het merendeel van de ouders bij de éénmeting een oudersteward een effectief middel te vinden om onveiligheid op en rond het voetbalveld aan te pakken. Tegelijkertijd zijn zij in de tweemeting ietwat minder positief over de mogelijkheden om ouders via ouderstewards te stimuleren in te grijpen in dergelijke situaties. Verder onderzoek is noodzakelijk om deze resultaten beter te kunnen duiden. Ook is de moeite waard te onderzoeken

¹⁷ Lochem, P. van, Stijf, D. & Helsloot, I. (2014). *Burgermoed als bijdrage aan veiligheid: een praktijkonderzoek in opdracht van de SMV naar de redelijkheid en mogelijkheid van burgermoed in het openbaar vervoer. Pilottraining ‘Burgermoed in het openbaar vervoer’*, Crisislab: Renswoude, p. 30.

of er een verband is tussen de perceptie ten aanzien van een oudersteward en de mogelijkheden die ouders zien om zelf in te grijpen.

Een tweede vraag is of het mogelijk is om toeschouwers in te laten grijpen in situaties van sociale onveiligheid op en rond het voetbalveld?

Deze pilot suggereert dat er grote mogelijkheden bestaan voor trainers/ coaches, scheidsrechters en ouderstewards en ook voor ouders zelf, om (andere) ouders te mobiliseren en in te grijpen in situaties van sociale onveiligheid op en rond het voetbalveld. In zowel deze als de pilot OV blijkt dat burgers de noodzaak van ingrijpen door omstanders zien en steunen en dat de wil er vaak ook is, maar dat zij soms niet goed weten hoe. Een training, zoals die zij gevolgd hebben, heeft hier een positieve invloed op doordat deze burgers de bewustwording bijbrengt dat ingrijpen noodzakelijk is en tools meegeeft om dit ook daadwerkelijk te doen. Zeker omdat de vaardigheden makkelijk aan te leren blijken. Reizigers uit de OV pilot geven aan dat zij nu weten dat ze in een situatie van sociale onveiligheid medereizigers doelgericht kunnen aanspreken om hen te helpen en medereizigers daarmee succesvol kunnen mobiliseren. Zij stellen bovendien te ervaren dat de training hen legitimeert in het vervolg in praktijksituaties in te grijpen. Dit lijkt ook het geval te zijn in de voetbalpilot.

In zowel deze als de OV pilot blijkt duidelijk dat omstanders zich samen sterk voelen en dat zij zich eerder in staat voelen in te grijpen met steun van anderen. In deze pilot blijken de vaardigheden opnieuw goed aan te leren: ouders kunnen tijdens de simulaties effectief de de-escalerende technieken toepassen. Wel blijkt dat ouders soms verder gaan dan alleen een sociaal blok. In plaats van een agressor eenvoudigweg de kans te geven zelf weg te gaan, wordt deze in verschillende, meer spanningsvolle scenario's actief de ruimte uitgewerkt via duw- en trekwerk.¹⁸ Hierbij blijkt het moeilijk voor ouders om niet (enigszins) betrokken te raken.

In zijn totaliteit wordt de training als heel positief en nuttig ervaren. De bewustwording dat ouders kunnen ingrijpen, neemt toe en zij zien meer mogelijkheden en hebben tools om zelf in te grijpen.

Het geheel overziend concluderen de onderzoekers dat de pilot suggereert dat burgermoed inderdaad bevorderd kan worden op en rond het voetbalveld door ouders op te trainen. Door betrokkenen (ouders, toeschouwers, coaches etc.) zelf bewust te maken van hun mogelijkheden en hen de benodigde vaardigheden aan te leren, kunnen zij een grote rol spelen bij het ingrijpen in situaties van sociale onveiligheid op en rond het veld. Deze pilottraining en die in het openbaar vervoer suggereren dat deze vaardigheden in een kort tijdsbestek aan te leren zijn. Bovendien suggereren de resultaten dat de training de kans vergroot dat mensen ingrijpen bij situaties van sociale onveiligheid, omdat de betrokkenen meer kansen zien om in te grijpen.

¹⁸ Zowel in deze pilot als in de pilot OV.

Bijlage 1 Enquêtes

Bijlage 1.1 Vragenlijsten nulmeting en éénmeting

VRAGENLIJST DEEL I

Algemeen

1. Wat is uw leeftijd? _____ jaar

2. Wat is uw geslacht?
 - Man
 - Vrouw

3. Wat is uw hoogst genoten opleiding?
 - Basisonderwijs
 - Voortgezet onderwijs
 - Middelbaar onderwijs
 - Hoger beroepsonderwijs
 - Universiteit

4. Wat is uw beroep?

5. Hoelang bent u (bij benadering) al betrokken bij v.v. Scherpenzeel?
 Jaar

6. Bent u in het verleden actief betrokken geweest voor een voetbalvereniging (dus niet per se bij v.v. Scherpenzeel)? (meerdere antwoorden mogelijk).
 - Nee
 - Ja, als...
 - Scheidsrechter
 - Trainer
 - Leider/coach
 - (Jeugd) speler
 - Anders

7. Op welke manier zet u zich nu in voor v.v. Scherpenzeel? (U kunt denken aan: bardienst, schoonmaken, scheidsrechter, leider, trainer, activiteiten, rijden bij een uitwedstrijd).

8. Hoe vaak bent u aanwezig bij een voetbalwedstrijd van uw zoon of dochter?
- Wekelijks
 - Heel regelmatig
 - Meestal
 - Soms
 - Alleen als ik moet rijden bij een uitwedstrijd
9. Wat is uw houding waarmee u naar de wedstrijd van uw zoon of dochter kijkt?
- Ik moedig vooral mijn zoon/dochter actief aan, omdat ik wil dat hij/zij zo goed mogelijk presteert
 - Ik moedig vooral mijn zoon/dochter ter ondersteuning
 - Ik moedig vooral iedereen uit het elftal van mijn kind aan, want ik wil dat het team wint.
 - Ik bemoei me langs de lijn niet zo met het verloop van de wedstrijd, ik praat vooral met andere ouders en drink een kopje koffie.
10. Bent u op de hoogte van de gedragsregels die gelden bij deze voetbalvereniging?
- Ja ik ben op de hoogte van de gedragsregels die hier gelden
 - Nee ik weet niet van het bestaan van gedragsregels af

Eigen ervaring

De volgende vragen gaan over situaties van sociale onveiligheid. Onder sociale onveiligheid wordt een bedreiging vanuit andere personen verstaan, waarbij sprake is van verbaal en/of fysiek geweld.

1. Heeft u ervaring met sociaal onveilige situaties op of rond het voetbalveld?
- Ja, persoonlijk, namelijk
.....
.....
.....
 - Ja, indirect, name-
lijk.....
.....
.....
 - Ja, zowel persoonlijk als indirect
 - Nee (**Ga door naar vraag 5**)
2. Kunt u aangeven hoe vaak u dergelijke situaties heeft meegemaakt in de afgelopen 2 jaar?
-
.....

3. Hoe handelt uzelf in een situatie van sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld?
- Ik treed op
 - Ik mijd de situatie (door weg te gaan)
 - Ik bekijk de situatie en neem fysiek afstand
 - Ik ben afwachtend
 - Dat weet ik niet
 - Anders, namelijk.....
4. Hoe denkt u doorgaans over ingrijpen tijdens een situatie van sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld?
- Ik wil wel ingrijpen maar weet niet hoe
 - Ik wil wel ingrijpen maar ben terughoudend omdat ik vrees voor de kans op letsel
 - Ik wil wel ingrijpen maar ben terughoudend vanwege de juridische consequenties
 - Ik wil wel ingrijpen maar wens direct aangesproken of aangestuurd te worden
 - Ik houd me erbuiten
 - Anders, namelijk.....
 - Geen mening
5. Stel u krijgt een opleiding tot oudersteward¹⁹, bent u dan eerder geneigd in te grijpen tijdens een situatie van sociale onveiligheid op het voetbalveld dan als gewone toeschouwer?
- Ja, omdat.....
 - Nee, omdat.....
 - Weet ik niet, omdat.....
6. Wat is in het algemeen uw opvatting over eventueel ingrijpen van toeschouwers?
- Eenieder moet zich erbuiten houden
 - Wanneer het slachtoffer om hulp vraagt, kom ik in actie, omdat.....
 - Ik wil ingrijpen maar ik zie bezwaren, namelijk, zoals.....
 - Ik vind dat het van een toeschouwer (ouder) verwacht mag worden
 - Ik vind dat een toeschouwer verplicht moet worden om in te grijpen in situaties van sociale onveiligheid

¹⁹ Een steward is iemand die een korte opleiding heeft gehad om tijdens en rond voetbalwedstrijden beveiligingswerkzaamheden uit te voeren. Een steward is te herkennen aan zijn jas.

- Anders, namelijk.....
 - Geen mening
7. In welke situatie is volgens u het optreden van toeschouwers gewenst?
- Bij zowel fysiek als verbaal geweld
 - Alleen in geval van fysiek geweld
 - Alleen in geval van verbaal geweld
 - Nooit, omdat.....
8. Ziet u iets in het bevorderen of stimuleren van ingrijpen door toeschouwers om de sociale veiligheid op of rond het voetbalveld te vergroten?
- Ja, namelijk.....
.....
.....
 - Nee, namelijk.....
.....
.....
 - Geen mening
9. Wie zou volgens u in een sociaal onveilige situatie op of rond het voetbalveld een beroep moeten doen op toeschouwers, zodat zij gestimuleerd worden om in te grijpen? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Het slachtoffer (speler, ouder of scheidsrechter)
 - Een ouder langs de zijlijn
 - De voetbalcoach langs de zijlijn
 - De scheidsrechter
 - Een oudersteward
 - Anders, namelijk.....
 - Geen mening
10. Wie zou in het algemeen burgermoed in sociaal onveilige situaties op of rond het voetbalveld moeten promoten? (Meerdere antwoorden mogelijk)
- De Rijksoverheid moet een maatschappij-brede campagne organiseren, door bijvoorbeeld tv- en radio commercials over het thema burgermoed.
 - De KNVB moet een landelijke campagne beginnen op alle voetbalverenigingen via promotieborden, te denken valt aan de actie 'Zonder Respect Geen Voetbal'.
 - Het bestuur door een oproep op de website of in het blad van de plaatselijke voetbalvereniging te plaatsen of het organiseren van een bijeenkomst.

- Alleen tijdens het incident, degenen die betrokken zijn bij de voetbalwedstrijd moeten elkaar oproepen tot ingrijpen
- Niemand
- Anders, namelijk.....
- Geen mening

VRAGENLIJST DEEL II Vragen na afronding van de training

1. Hoe staat u, in vergelijking met uw mening voorafgaand aan de training, op dit moment tegenover de hulp van toeschouwers bij situaties van onveiligheid?
 - Veel positiever
 - Positiever
 - Neutraal
 - Negatiever
 - Veel negatiever

2. Bent u anders gaan denken over de bijdrage die u zou kunnen leveren in het bewerkstelligen van een sociaal veilige omgeving op of rond het voetbalveld?
 - Ja
 - Nee
 - Geen mening

3. Denkt u dat u door het volgen van deze training in de toekomst sneller andere toeschouwers zult benaderen in situaties van sociale onveiligheid?
 - Ja, omdat.....
.....
.....
 - Nee, omdat.....
.....
.....
 - Geen mening

4. Het volgen van deze training heeft mij zelfverzekerder gemaakt om in te grijpen tijdens situaties van sociale onveiligheid op het voetbalveld.
 - Helemaal mee eens
 - Mee eens
 - Neutraal
 - Mee Oneens
 - Helemaal mee oneens

- Geen mening
5. Wat vindt u van de trainbaarheid van de gepresenteerde vaardigheden om omstanders (toeschouwers) te laten ingrijpen in situaties van sociale onveiligheid?
- Heel makkelijk trainbaar
- Makkelijk trainbaar
- Neutraal
- Moeilijk trainbaar
- Heel moeilijk trainbaar
- Geen mening
6. Als u kijkt naar de training die u zojuist gehad heeft, in hoeverre bent u het eens met de volgende stelling?
Stelling: 'Een oudersteward is een effectief middel om sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld aan te pakken.'
- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Neutraal
- Oneens
- Helemaal mee oneens
- Geen mening
7. Zou u toegevoegde waarde zien in de vormgeving van een digitale leeromgeving, waarin u zelf op internet informatie over het thema burgermoed kunt raadplegen?
- Ja, omdat.....
.....
- Nee, omdat.....
.....
- Ik zou het niet weten
- Geen mening
8. Heeft u verder nog opmerkingen of suggesties over het thema burgermoed, waarbij wordt bedoeld op het ingrijpen van toeschouwers in een sociaal onveilige situatie?
.....
.....
.....
.....

Bijlage 1.2 Vragenlijst tweemeting

Vragenlijst praktijkervaring

1. Bent u in de afgelopen drie maanden geconfronteerd met een situatie van sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld?
 - Ja, namelijk als slachtoffer
 - Ja, namelijk als getuige
 - Nee (**ga naar vraag 8**)

2. Van wat voor soort geweld was er in deze situatie sprake?
 - Verbaal geweld
 - Fysiek geweld
 - Zowel verbaal als fysiek geweld

3. In deze situatie hebben één of meerdere toeschouwers ingegrepen.
 - Ja, uit eigen initiatief
 - Ja, op mijn verzoek
 - Ja, op verzoek van een ander, namelijk van.....
 - Nee

4. Hoe hebben één of meerdere toeschouwer(s) ingegrepen?
 - Verbaal
 - Fysiek
 - Zowel verbaal als fysiek

5. Hoe handelde u zelf in deze situatie van sociale onveiligheid? (meerdere antwoorden mogelijk)
 - Ik trad zelf op, namelijk.....
 - Ik zorgde ervoor dat andere toeschouwers ook in actie kwamen
 - Ik vermeed de situatie (door weg te gaan)
 - Ik was afwachtend
 - Ik sloot aan bij het handelen/initiatief van een andere toeschouwer
 - Ik schakelde de staf/bestuurslid/politie in, namelijk.....
 - Dat weet ik niet meer

- Anders, namelijk.....
6. In deze situatie heb ik de tips die tijdens de training 'Burgermoed als oplossing voor onveiligheid op of rond het voetbalveld' zijn aangereikt kunnen gebruiken.
- Ja
- Nee (**ga naar vraag 8**)
7. Welke tips die in de training aan de orde zijn gekomen waren voor u bruikbaar in deze situatie? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Spreek toeschouwers doelgericht aan
- Vertel wat je van ze verwacht
- Anders, namelijk.....
8. Welke tips die in de training aan de orde zijn gekomen vindt u bruikbaar in situaties waarin hulp nodig is? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Spreek toeschouwers doelgericht aan
- Vertel wat je van ze verwacht
- Anders, namelijk.....
- Geen van bovenstaande tips, omdat.....
9. Stelling: De training heeft mijn denken over het ingrijpen door ouders in situaties van sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld veranderd.
- Ja, ik ben veel positiever
- Ja, ik ben enigszins positiever
- Ja, ik ben enigszins negatiever
- Ja, ik ben veel negatiever
- Nee, ik ben even positief gebleven
- Nee, ik ben even negatief gebleven
- Geen mening
10. Ik ben meer mogelijkheden gaan zien om zelf in te grijpen in situaties van sociale onveiligheid
- Helemaal eens
- Eens
- Neutraal
- Oneens
- Helemaal oneens

Geen mening

11. Stelling: Een oudersteward is het middel om ouders of toeschouwers te stimuleren om in te grijpen tijdens een sociaal onveilige situatie.

- Helemaal eens
- Eens
- Neutraal
- Oneens
- Helemaal oneens
- Geen mening

12. Het volgen van deze training heeft mij zelfverzekerder gemaakt om tijdens een situatie van sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld naast mijzelf, ook andere toeschouwers te betrekken om in te grijpen.

- Helemaal eens
- Eens
- Neutraal
- Oneens
- Helemaal oneens
- Geen mening

13. Nu terugkijkend op de training zie ik het aanbieden van een virtuele training (via internet) als een goede mogelijkheid om een breder publiek te leren welke rol zij kunnen spelen bij sociale onveiligheid op of rond het voetbalveld.

- a. Ja, omdat.....
- b. Nee, omdat.....
- c. Weet ik niet, omdat.....

14. Heeft u, nu terugkijkend op de training, nog vragen en/of opmerkingen? (vermeld bij vragen uw e-mailadres)

- a. Ja, namelijk.....
- b. Nee

Bijlage 2 PowerPointpresentaties

Bijlage 2.1 PowerPointpresentatie

1

2

Burgermoed als oplossing
voor onveiligheid op of rond
het voetbalveld?

Invullen vragenlijst

3



Ira Helsloot

4



Wat gaan we doen vandaag?



Voorstellingsronde

- Invullen vragenlijst
- Voorstellingsronde
- Introductie
- Praktijk: Oefenen met scenario's
- Invullen vragenlijst
- Evaluatie

5



Introductie



6

Oorzaken agressie (op het voetbalveld)



Recente voorbeelden onveiligheid op het voetbalveld:

- **Amateurvoetbal staat stil bij dood grensrechter Nieuwenhuizen**
Een grensrechter is in elkaar gezakt, nadat hij in een wedstrijd tussen de B1 van Nieuw Sloten en de B3 van SC Buitenboys mishandeld en daarbij enkele malen op zijn hoofd getrapt is (NRC, 8-12-2012).
- **Groesbeekse voetballer breekt nekwerf bij mishandeling op het veld**
Een 17-jarige voetballer van Quick zit voorlopig vast en is geroyeerd door de voetbalclub, omdat hij zijn tegenstander op de grond ernstig mishandeld heeft (De Gelderlander, 30-11-2014).
- **Voetbalgeweld door ouders na racisme**
Vaders en moeders meppen op elkaar in, nadat er op het veld een discriminerende opmerking is gemaakt naar een donkere speler (Spits 7-10-2013).

Interne oorzaken	Externe oorzaken
Ingewikkelde spelregels	Korte lontjes (hoog risico groep)
Interpretatief oordeel van de scheidsrechter	Voorbeeldgedrag (ouders/leider)
Binding met de club	Gebruik alcohol en drugs
Competitie (strijd)	Mondigheid spelers en toeschouwers

7

Wat is er al... (huidige aanpak)



- Actieplan van de KNVB 'Tegen geweld, voor sportiviteit'.
- Een mix van preventieve en repressieve maatregelen (voor- en na afloop van een sociaal onveilige situatie).
- Sinds 1 juli 2013 verplicht publiceren van gedragsregels.
- Meldpunt wanordelijkheden (websiteformulier)



8

Burgermoed, waar hebben we het over?



- Gebruik van of zelfs een beroep op hulp van burgers wordt steeds gebruikelijker
- We weten dat bij rampen burgers met gevaar voor eigen leven helpen
- Zou dat nu ook in sociaal onveilige situaties op of rond het voetbalveld kunnen? Dat wil zeggen is het 'redelijk' en is het 'mogelijk' om de toeschouwer als superman te zien?



9

De politiek weet het wel



"Tijdens voetbalwedstrijden moeten er mensen langs de lijn staan die ouders er op aan kunnen spreken zich te gedragen. Ouders mogen zelfs weggestuurd worden."

"En mocht u onverhoopt geconfronteerd worden met een inbreker in huis, en u slaagt erin om die met een paar ferme tikken het huis uit te jagen, dan wordt de inbreker in de boeien algevoerd en niet u. Zoals nu op dit moment nog te vaak het geval is."

10

Maakt u zich geen zorgen...



Juridisch gezien

- Bevoegdheden van de toeschouwer: burgerarrest
- Bescherming toeschouwer: noodweer (noodweereces)
- Begrenzingen: Natuurlijk, de toeschouwer mag niet disproportioneel optreden jegens de ander. En die grens schuift in de rechtspraak

11

Burgermoed als oplossing voor onveiligheid op of rond het voetbalveld?



12

Agressieve ouders op het voetbalveld



Scheidsrechters enquête (n=2000)

Uitkomst:

- 4 van de 10 scheidsrechters heeft negatieve ervaringen met publiek/en ouders langs de lijn!
- Het gedrag van ouders is van invloed op het gedrag van spelers.

"Daar begint het probleem, ouders gedragen zich schandig. Ze roepen die meest waanzinnige dingen over de grens- of scheidsrechter. Zelfs als het buurjongetje moet invallen, wat misschien niet zo goed is, zeggen ze tegen de trainer: 'Hoe kan je hem nou opstellen.' 'Het buurjongetje' ze zijn gewoon de weg kwijt."



13

Waarom helpen toeschouwers soms niet? 

- **Bystander effect:** Hoe meer omstanders, hoe minder geneigd mensen zijn om in te grijpen
- **Civil inattention:** Er is een houding in de samenleving waarbij mensen elkaar in de gaten houden, maar ook bij elkaar uit de buurt willen blijven
- **Angst om als verdachte aangemerkt te worden**
- **Onwetendheid:** Er heerst bij mensen de veronderstelling dat ze niet vaardig genoeg zijn om in te grijpen
- **Geen belang of zicht op waardering**

14

De-escalatie waar nodig 

De verschillende stappen in het de-escalatieproces

- Kalmeren
- Gewenst gedrag aangeven
- Consequenties aangeven
- Anderen betrekken/alarm slaan

15

Alertheid op escalatie 

De verschillende stappen in de opbouw van agressie

- Ontspannen
- Beginnende onrust
- Onrust komt naar buiten
- Agressie
- Afbouw

16

Praktische tips 

- Geef ruimte, ga niet te dicht op iemand staan
- Spreek op krachtige toon, vanuit de onderbuik, niet met stemverheffing
- Spreek in rustig tempo, spreek niet te snel
- Spreek begrijpelijk, in korte zinnen
- Ga niet frontaal, maar bijvoorbeeld schuin voor iemand staan
- Laat je armen naast je lichaam hangen, plaats je handen niet op je heupen

17

Blokkerend ingrijpen 

...bij fysiek geweld

- Spreek medepassagiers persoonlijk aan
- Vertel wat je van ze verwacht: ***Samen ingrijpen!***

18

Oefening!



19

Burgermoed als oplossing
voor onveiligheid op en rond
het voetbalveld?

Bijlage 3 Draaiboek

Bijlage 3.1 Draaiboek voor de acteurs bij training

Ter voorbereiding op de training zijn de acteurs verschillende scenario's van agressie op en rond het voetbalveld toegestuurd die nagebootst dienen worden. Ook zijn de handelingsmogelijkheden vermeld die ouders daarbij hebben.

1. De scenario's

We willen drie typen scenario's oefenen: verbaal geweld, 'duw-en-trek-werk' tussen twee personen en fysiek geweld tussen groepen. Het laatste type kort en experimenteel op het veld. Meer precies:

- 1) Een ouder die langs de lijn verbaal agressief wordt en waarbij andere toeschouwers (ouders) langs de lijn deze agressie weer moeten de-escaleren. Het gaat hierbij om het inter-communicatieve aspect (verbaal).

In deze situatie gaat het om de toepassing van de tips omtrent het tijdig herkennen van de spanningsopbouw van agressief gedrag en hoe je als toeschouwer in de verschillende fasen deze agressie kunt de-escaleren door de persoon aan te spreken.

De acteurs spelen de verbaal steeds agressiever wordende ouders langs de lijn van het veld. In situatie 1 verbaal geweld tegen scheidsrechter, in situatie 2 tegen andere ouder.

- 2) Een uit de hand lopende ruzie naast of op het voetbalveld waarbij andere toeschouwer/opgeleide 'oudersteward'/ scheidsrechter een beroep doet op omstanders om in te grijpen.

De acteurs spelen ruziënde spelers (situatie 1) ruziënde ouders (situatie 2) of agressieve speler en belaagde scheidsrechter (situatie 3)

- 3) Duw en trekwerk tussen twee groepjes spelers. Het gaat om het de-escaleren van groepsgedrag geregisseerd door een 'oudersteward' of de scheidsrechter.

We hebben de beschikking over een groepje jeugdspelers (16-17 jaar) die trainen. De acteurs zijn de regisserende oudersteward' of de scheidsrechter die de aanwezige pilot-ouders in moeten zetten.

N.B. Dit is een werkelijk pilotscenario dat we als laatste omzichtig moeten beoefenen want uit de ervaring van ME-trainingen weten we dat dit uit de hand kan lopen.

2. Handelingsmogelijkheden ouders / oudersteward

We willen de volgende zaken bijbrengen:

- alertheid op escalatie

- de-escalatie als dat nog kan, dus zo snel mogelijk in situatie van verbaal geweld
- blokkerend ingrijpen als er sprake is van fysiek geweld

Alertheid op escalatie:

Hoe eerder er alert gereageerd wordt op de signalen van beginnende agressie- en spanningsopbouw, des te groter de kans is op het voorkomen van een exces op het voetbalveld.

De-escalatie als dat nog kan

Het de-escaleren van agressie is niet gemakkelijk.

Wij volgen min of meer het protocol voor veiligheidscoaches in de zorg. Aan hen wordt geleerd hoe ze dit het beste kunnen doen. In het de-escalatieproces onderscheiden we ook weer verschillende stappen onderscheiden namelijk: 1) Kalmeren, 2) gewenst gedrag aangeven, 3) consequenties aangeven en 4) anderen betrekken/alarm slaan.

In de eerste fase (bij beginnende onrust) probeer je iemand te kalmeren door ruimte te geven aan zijn emoties, vragen en feiten: 'Ha, waarom ben je zo boos?' Probeer begrip te tonen en eventueel informatie te geven.

Nadat jij naar hem hebt geluisterd vraag je in de tweede fase of hij nu naar jou wil luisteren en geef je aan hoe hij zich zou moeten gedragen: 'Laten we onze kinderen een goed voorbeeld geven'.

Als de persoon toch doorgaat met het vertonen van verbaal agressief gedrag is het belangrijk om heel duidelijk de consequenties aan te geven: 'als je zo doorgaat moet ik de clubleiding waarschuwen en dan moet je het sportveld verlaten'.

De laatste fase is het erbij betrekken van anderen: gericht, specifiek en beargumenteerd. Zie de tips bij fysiek geweld.

Een aantal tips hierbij (uit de praktijkfolder van Gezond & Zeker):

- Geef ruimte, ga niet te dicht op iemand staan
- Spreek op krachtige toon, vanuit de onderbuik, niet met stemverheffing
- Spreek in rustig tempo, spreek niet te snel
- Spreek begrijpelijk, in korte zinnen
- Ga niet frontaal, maar bijvoorbeeld schuin voor iemand staan
- Laat je armen naast je lichaam hangen, plaats je handen niet op je heupen

Het belangrijkste is om rustig te blijven en vanuit jezelf te praten: 'Ik denk dat we onze kinderen zo van slag maken. Op deze manier kom je assertief in plaats van agressief op iemand over.'

Blokkerend ingrijpen bij fysiek geweld

Uit de pilot in het openbaar vervoer weten dat bij fysiek geweld een effectieve handlingswijze is om

- gericht andere aanwezigen te vragen te helpen: 'wilt u/jij me helpen om deze kemp-hanen uit elkaar te houden'
- specifiek aan te geven wat je verwacht 'niet zelf gaan duwen of slaan maar we gaan er

tussen staan'

- beargumenteerd 'we moeten zelf de situatie niet verder aanjagen'

Bij agressieve eenlingen en voldoende hulp kan iemand fysiek worden vastgehouden om hem te blokkeren / kalmeren.

Bij groepsgeweld willen we experimenteren met de actie 'inhaken en als rij tussen de ruziemakers gaan staan'.